

РЕЦЕНЗІЯ

Станіславської Катерини Ігорівни, доктора мистецтвознавства, професора, професора кафедри музичного виховання Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого на дисертацію:

Рудая Д. В. Образна система вистав сучасного театру ляльок України: візуальний компонент: дис. ... д-ра філософії: 026 «Сценічне мистецтво»

1. Актуальність теми дослідження.

Лялька – символ людини, її ігровий образ. У цій ролі вона фокусує час, історію культури, країни, народу. Лялька не народжується сама: вона набуває життя за допомогою уяви та волі свого творця – людини. У традиційній культурі лялька прочитується метазнаком, в якому відображаються знання людини про світ, історичні процеси, регіональну приналежність, соціальний статус, виражені за допомогою візуальних символів. Лялька не є і не повинна бути абсолютно правдоподібною, але в її неправдоподібності полягає своєрідна правда: лялька алегорична саме тому, що вона не людина, а метафора людини. Лялька – видимий посередник між світом дитинства та світом дорослих. Через візуально-ігровий ляльковий світ діти приміряють ролі дорослих членів суспільства, а самі дорослі можуть повернутися у світ дитинства.

Театр загалом як специфічний соціальний інститут культури відіграє безліч ролей у сучасному суспільстві, а театр ляльок незамінний у процесі соціалізації дитини, формуванні системи її цінностей та орієнтирів. Ляльковий театр здійснює надважливу комунікацію: лялька завжди втілює ідею повідомлення, яке виявляється в певному наборі знаків, кодів, максимальному узагальненні й символічному посередництві. Вагому роль у забезпеченні цієї комунікації відіграє саме візуальна образність театру ляльок, отже, представлене дослідження є безперечно актуальним.

2. Наукова новизна результатів дисертації.

Наукова новизна роботи презентує концептуалізацію головної дефініції дослідження – образної системи сучасних лялькових вистав в Україні: авторка визначає, характеризує, систематизує наукові підходи до осмислення феномена театральної ляльки зокрема та театру ляльок загалом у контексті візуально-видовищного сьогодення, комплексно осмислює візуальну складову образної системи лялькового театру, базуючись на аналізі десятків українських вистав.

Дисертація доповнює новими результатами сферу українського мистецтвознавства, театрознавства, сценографії, режисури.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

У роботі гармонічно поєднані її теоретичне і практичне значення: дослідження питань візуального в створенні образу вистави театру ляльок безумовно накреслює видимі перспективи для подальших наукових досліджень, для розбудови теоретичного підґрунтя цього явища; водночас дисертація відкриває практично-творчі вектори для професійної діяльності фахівців не лише театру ляльок, а й сценічного мистецтва загалом: режисерів, сценографів, акторів.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова обґрунтованість основних положень і висновків дисертації обумовлена глибоким опрацюванням теоретичних джерел, достовірністю наведених даних, доведеною самостійністю виконання дослідження, емпіричною перевіркою теоретичних і прогностичних тверджень.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

У процесі наукового пошуку використано комплекс підходів і методів (загальнонаукових та профільно спрямованих), відповідних дослідницькому вектору теми. Завдяки застосуванню адекватного методологічного інструментарію авторці вдалося визначити естетичні й соціокультурні

особливості динаміки театрального процесу обраного періоду, здійснити класифікацію вистав у театрі ляльок, виявити й обґрунтувати смислове навантаження візуальних складників в образній системі театру ляльок.

Обрана методологія є доречною і переконливою. Поставлені наукові завдання виконані в повному обсязі.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Результати дисертації пройшли апробацію на 5 міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Представлено 9 наукових публікацій, з яких 3 статті в наукових фахових виданнях України, 5 тез у збірниках матеріалів конференцій, 1 додаткова публікація. Виклад основних результатів дисертації у наукових публікаціях є достатньо повним.

7. Структура та зміст дисертації.

Структура дисертації є стрункою і логічною: вступ, три розділи (дев'ять підрозділів) з висновками до розділів, загальні висновки, список використаних джерел, змістовно-ілюстративні додатки.

Зміст дисертації розкривається послідовно й системно, від загального до часткового. Висновки свідчать про досягнення мети і розв'язання поставлених завдань.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

У дисертації не виявлено порушень академічної доброчесності.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. На с. 55 авторка пише: «Формування образної системи вистави стало результатом тривалих пошуків, спрямованих на синтез класичних театральних традицій з інноваційними експериментальними підходами на різних етапах театального процесу. Образна система вистави постійно перебуває в еволюційному стані, інтегруючи новітні засоби виразності, сучасні технології...». Два дискусійні (можливо, риторичні) міркування-запитання: 1) наскільки коректно говорити про образну систему вистави загалом, а не

щодо конкретної постановки? 2) наскільки коректно говорити про формування образної системи вистави як певний еволюційний процес? Це запитання виникає в межах концепції, чи доречно застосовувати поняття *розвиток* (а *еволюція* якраз є процесом розвитку) до феномену *мистецтва*: хіба ми можемо стверджувати, що мистецтво минулих часів менш розвинене, недорозвинене, ніж мистецтво новіших часів? Безперечно, ми можемо говорити про розвиток технологій, інструментарію, матеріального забезпечення, але чи можемо нарівні говорити про розвиток образності? Утім, ці міркування виходять у філософсько-естетичну царину, тож чи доєднуватися до них – на розсуд авторки.

2. На с. 66 читаємо: «Композиція вистави може складатися з таких компонентів: тема, ідея, завдання, надзавдання, наскрізна дія, логічно вибудований хід подій, мізансцени, темпоритм, характери персонажів, стиль, атмосфера, сценографічне (зокрема, художнє і музичне) вирішення». Традиційно поняття *композиції* пов'язують зі структурою, архітектонікою п'єси чи вистави, у цьому ж визначенні застосовано суттєво ширше уявлення щодо цього терміну – напевно, це треба було додатково уточнити в тексті.

3. Характеризуючи візуальні складники образної системи лялькової вистави (підрозділ 2.3) авторка у пункт «Освітлення» включає «фонові проєкції, які використовують відео або фотографії, що відображаються на спеціальних екранах або поверхнях, створюють віртуальні образи або розширюють простір сцени» (с. 72–73). Зважаючи на досить широке використання екранів різного типу на сучасній театральній сцені (зокрема театру ляльок), можливо, є сенс у подальшому виокремити «Екран» як окремий компонент візуальної складової вистави.

4. Продовжуючи тему театрального освітлення, далі по тексту авторка підсумовує, що «освітлення можна вважати самостійним видом мистецтва в контексті театральної постановки» (с. 98). Навіть прийнявши розширений підхід до визначення виду мистецтва, все ж таки, здається, коректнішим буде говорити не про освітлення як вид мистецтва, а про світлорежисуру як творчо-

технічну діяльність, важливу складову у творенні загального мистецького образу.

10. Загальний висновок і оцінка дисертації.

Дисертація «Образна система вистав сучасного театру ляльок України: візуальний компонент» є завершеним, самостійним, актуальним дослідженням, виконаним на гідному науковому рівні відповідно до вимог «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка Рудая Дар'я Володимирівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 026 «Сценічне мистецтво».

Рецензент:

доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри музичного виховання
Київського національного університету
театру, кіно і телебачення
імені І. К. Карпенка-Карого

К. І. Станіславська

Підпис *Сидоренко К.І.*
ЗАСВІДЧУЮ

ПРОВІАН
ВІДАН

